

Chief Rabbinate – Jews of India

Nov. 5, 2000

Actions of the Chief Rabbinate

בני ישראל – פסקי הלכה ומקורות לבירור דינם ושאלת מוצאם: עמוד ג
דיוניה של הרבנות הראשית לישראל בבעייה

בעייתם הישנה של "בני ישראל" החלה להיעשות חריפה משך מחצית יובל השנים האחרונות, והחריפה יותר ויותר עם תקומת מדינת ישראל ותחילת קיבוץ גלויותינו. רבים מהם התעוררו לשוב לארץ הקודש ולחדש ימיהם בה, ורוצים הם להיבלע בתוכנו ולהיות כאחד מאתנו.

והנה בשנת תרצ"ח, משחזרה ונתעוררה השאלה, השיבו רבותינו שבארץ ישראל שלא רק שהם יהודים ושיש לקרבם, אלא מותר להשיאם בנות ישראל (עמ' כג). בשנת תש"ד העמיק הרחיב בבעיה הרב הגאון כמהר"ר יצחק הלוי הרצוג זצ"ל, הרב הראשי לישראל, שדן בה וליבנה מכל צדדיה, והעלה שהם מותרים לבוא בקהל וביסס את דבריו על אדני ההלכה ויסודותיה. הוא והראשון לציון הרב הראשי לישראל הרב הגאון כמהר"ר ב"צ מאיר חי עזיאל זצ"ל, נתנו היתרם לגבי מקרים מסוימים שנשאלו עליהם. השאלה היתה ענין לשיקול דעת של כל רב מקומי המוסמך לרשום נישואין. נמצאו שהשיאום ונמצאו שהיססו להשיאם.

בשנת תשי"ב החלה עליה גדולה מהודו. מתוך כשלושים אלף "בני ישראל" עלו כששה אלפים נפש. רובם התישבו בערים, וריכוזים שלהם נמצאים בבאר-שבע, דימונה, קרית שמונה וישובים אחרים, אך הם מעורבים עם בני עדות אחרות. פניות רבות מרבני ערים ומושבים הגיעו אל הרבנות הראשית לישראל ובפי כולם שאלה כיצד לנהוג, אם להשיאם עם יהודים אם לאו. השאלה הועלתה פעמים אחדות לפני מועצת הרבנות הראשית לישראל והיה הכרח להכריע בדבר.

בשנת תשי"ז הוחל בכינוס חומר היסטורי ועובדתי רב ונאספו פסקי-דין שנכתבו על כך; הראשון לציון הרב הראשי לישראל יצחק נסים פנה אל פוסקי-הלכות בישראל לעיין בשאלה זאת ולהביע דעתם. בשנת תשכ"א חזר ופנה לעוד כמה רבנים. אחרי עיון בבעיה על כל בחינותיה, כתבו כמה מן הרבנים שזומנו לכך, פסקים ארוכים ומנומקים. רובם ככולם דגו במכלול הבעיות ההלכתיות, כגון: א. חשש שנתערבו בהם גויים; ב. חשש שהגירושין לא היו כדין; ג. חשש שהיו בתוכם נישואי קרובים אסורים, ונמצאו היסודות ההלכתיים להתגבר על החששות הנ"ל. התשובות נשלחו לחברי מועצת הרבנות הראשית ולרבנים שנקראו לפסוק בשאלה זאת ונתבקשו שוב לחוות דעתם ולהשיג השגותיהם.

באסרו-חג סוכות תשכ"ב נתכנסו בבית הראשון לציון עשרה רבנים אלה לדיון מיוחד:

הרב עובדיה הדאיה — חבר בית־הדין הגדול ומועצת הרבנות הראשית
לישראל

הרב יעקב עדס — חבר בית־הדין הגדול ומועצת הרבנות הראשית
לישראל

הרב שאול ישראלי — חבר מועצת הרבנות הראשית, רב כפר הרואה
הרב שלום יצחק הלוי — חבר מועצת הרבנות הראשית

הרב יוסף שלום אלישיב — חבר בית־הדין הגדול

הרב בצלאל זולטי — חבר בית־הדין הגדול

הרב יהושע מנחם אהרנברג — אב־בית־דין בתל־אביב

הרב אליעזר גולדשמידט — אב־בית־דין בתל־אביב

הרב שלמה קרליץ — אב־בית־דין בפתח־תקוה

הרב שלמה טנא — חבר בית־הדין בתל־אביב

באותו מעמד חזרו ונידונו שאלות הלכה ונחקרו מקורות היסטוריים.
הוחלט למנות ארבעה רבנים: 'מ' אהרנברג, 'א' גולדשמידט, 'ש' טנא
וא' קושלבסקי, רבה של באר־שבע — שייפגשו עם נציגי בני־ישראל,
ראשיהם וזקניהם, ויחקרו אותם על מוצאם ומנהגייהם*.

ביום ח' בחשוון, כונסה מועצת הרבנות הראשית, ונקראו גם כל הרבנים
הנ"ל שדנו בשאלה. אחרי שמיעת צדדי הבעייה והמסתעף ממנה, ואחרי
עיון בגביית העדות מבני־ישראל, הוכרע שמוטב להינשא עם
"בני ישראל", כפי שנתברר בפסקים ובתשובות ובמקורות שהיו
בפניהם.

Testimony of the Indian Jews:

בני ישראל — פסקי הלכה ומקורות לבירור דינם ושאלת מוצאם: עמוד רמב

גביית עדות מזקני וראשי עדת "בני ישראל"

תל־אביב כה בתשרי תשכ"ב

בפני הרבנים 'מ' אהרנברג, אליעזר גולדשמידט, שלמה טנא ואליהו
קושלבסקי.

הופיעו: מר אשר קולת מרמת גן, יו"ר ועד העדה; פרופ' חיים
יחזקאל מכפר עופר; מר ששון אשתן מבאר שבע; מר
פנחס קולת מרמת גן (קשיש הנוכחים); יחזקאל אשתמקה
מראשון־לציון; מר חיים בן־יששכר ראובן מחיפה ומר
שמשון שמשון מירושלים, מזכיר העדה.

מר אשר קולת: ההיסטוריה שלנו היא מסורת שנמסרה מאב לבנו. המסורת מספרת שאבותינו הראשונים הגיעו מארץ הקודש להודו לפני אלפיים שנה. שתי אניות הגיעו סמוך לחוף, האחת נטבעה והשנייה ניצולה ובה היו שבע משפחות. הם התפרנסו מבתי בד. הם השתמשו בשמן טהור להדלקת נר שבת ולכן בחרו בעסק זה. השמן היה מעולה יותר משל המקום, לפיכך נקראו אנשי השמן של השבת, מפני שהם שמרו את השבת. תמיד נקראו בשם "בני ישראל". מסורת בידינו שאחד ממנהיגינו נתפס במלחמה ע"י הכובשים שהכירו בו שאינו כאנשי המקום. אמר שהוא מבני ישראל, והוציאו אותו להורג. זה היה במאה השבע עשרה. בני ישראל נחלקים לשתי קבוצות, לבנים ושחורים, ואלה נקראים כך לא מפני שצבע עורם הוא שחור, אלא מפני שהתערבו בתושבי המקום. עד לפני חמישים שנה הלבנים לא התערבו בשחורים. היו כאלה שהתחברו עם ארופיים וגם להם קראו שחורים. הלבנים הקפידו שהשחורים שרצו להתערב בלבנים יתגירו. ועד בית הכנסת סידר את הגרות. אנו לא היתה לנו שייכות לכתות שבהודו. דוד אחי הרמב"ם התעניין בקהילה שלנו והורנו את הדרך שנלך בה ואת המעשה אשר נעשה. הוא החיה את רוח היהדות בינינו. על המצבות חרות כתב עברי, מלפני שהגיע להודו אחי הרמב"ם.

במשך כל התקופה של השלטון הבריטי בהודו היינו קשורים עם היהדות הבריטית, זה כמאתיים שנה. היו מעט מאד מקרים של גרות. גם השחורים, אלו, שהתערבו באנשי המקום, התגירו ואח"כ התהננו. גירושין היו מעט מאד אצלנו, אולי מקרה של אחד מאלף וזה לפי הנהוג היהודי שאשה נשאת רק פעם אחת בחייה. גרושה לא יכלה להתחתן יותר. גם אלו שהתגרשו לא היו מתחתנים פעם שניה. רווק לא יקח לא אלמנה ולא גרושה. כך היה המנהג בהודו. על-פירוב התחתן עם בתולה גם אם הוא אלמן או גרוש.

מר מנחם קולת: (אבי אשר קולת) לא קרה מעולם שאשה גרושה נישאה שנית.

אשר קולת משיב לשאלה שאכן נמצא גט מאיש מבני ישראל שהגיע מאפגניסטאן: אלו בני ישראל אחרים. חוק הנישואין הבריטי לא חל עלינו, כי לנו היה חוק נישואין אחר שלפיו נהגנו. גם אם היה מקרה שאיש מבני ישראל פנה לבית המשפט הבריטי בענין נישואין, החזירו אותו אלינו כי הם לא התערבו בדיני הנישואין שלנו. אם קרה מקרה שאשה גרושה התחתנה שנית, לא היה זה אלא אחרי קום המדינה שאז החלו להנהיג את הנהוג של ישראל. אשה גרושה לא יכלה להתחתן בבית הכנסת והיתה נאלצת להתחתן בחוץ, כי איש שנשא אשה בתולה ונמצא שלא היתה בתולה יכול היה לגרש אותה.

מנחם קולת: היה מנהג שלא התחתנו עם גרושה כי אנו שנאנו את הגירושין, הגירושין שסודרו ע"י זקני הקהילה, היה להן תוקף, אבל זה היה מקרה נדיר מאד.

אשר קולת: אף אחד מאתנו הנוכחים כאן אינו זוכר מקרה של גירושין.

שמשון שמשון: אשת דודי נתאלמנה כשהיתה בת עשרים שנה ולא התחתנה יותר.

אשר קולת: מן הדין מותר לשאת בנות אחים. אנו לא נהגנו לשאת בנות אחים, הואיל וזה היה מנהג המקום. אשה שלא ילדה במשך עשר שנים, הבעל נשא אשה שניה ברשות האשה הראשונה. שתי אחיות לא נישאו כי כתוב בתורה לא לשאת שתי אחיות עליה בחייה. זהו גם מנהג תושבי המקום. אפילו קרובים רחוקים שיש להם שם משפחה משותף לא התחתנו זה בזה. אלמנה לא התחתנה שנית, אף שלבעלה לא היו בנים. למרות שלפי הדין אנו יודעים שצריך לייבם בכל זאת שמרנו על מנהג המקום ואשה אלמנה לא התחתנה שנית. היו לנו ספרים וסידורים בכתב־יד.

הקשר בינינו ליהדות בבל גוצר רק בתקופה של מאה וחמשים שנה האחרונות. בני ישראל לא התערבו לא במסחר ולא ברוכלות; היו חקלאים בעלי בתי חרושת, נגרים טובים לעבודת בנין. יהודי בגדד התישבו בערי החוף בבומבאי ובכלכלותה. כמה בחורים משלנו התחתנו אתם, אבל לא בנות. היה ידוע לנו שהם עם קשי עורף, ולא רצינו להכניע לאנשי בגדד הסוחרים. בני ישראל לא ידעו הרבה בעניני יהדות ודת, ואנשי בבל נמצאו בהם תלמידי חכמים. לא שמענו שהרבנים בעיראק אסרו להתחתן אתנו. ידוע לנו שבזמן שנות המלחמה הראשונה התחתנו אנשי בגדד עם בני ישראל. פלוגה של חיילי הודו, שבה היתה חטיבה לבני ישראל, עשתה בבצרה במלחמת העולם השנייה. רב אחד סגר בפניהם את בית־הכנסת, ואחרי ששה חודשים היה רב שני מבגדד שפתח לחיילים את שערי בית־הכנסת. אנו יודעים שבני ישראל התחתנו בעדן.

חיים יחזקאל: וכן בבצרה.

חיים ראובן: אני יודע שסלומון נאאוגקה התחתן עם בגדדית בבגדד, בתקופת מלחמת העולם השנייה. היו הרבה מקרים בכלכתה ובבומבאי שבני ישראל התחתנו עם עיראקים.

אשר קולת: אחי התחתן עם עיראקית והתחונה היתה בבגדד. היא בת כהן. הסבא שלה שמעון כהן נמצא בירושלים. לא שמעתי מהספר אבן ספיר. נישואין של קטנות לא היו בתקופה שלנו. היו עושים אירוסין, אבל לא קידושין. אם היה מקרה שאחרי אירוסין בטלו את השידוך בגלל מום שנמצא בה, בחזרה כזאת היתה אומללה שלא יכלה להתחתן כל ימי חייה. לא ידוע לאף אחד מאתנו שהיה איסור מביה"ד בעיראק האוסר להתחתן אתנו. את זה שמענו רק כאן בארץ. הבחורות של יוצאי עיראק רוצות להתחתן עם הבחורים של בני ישראל כי הן יודעות שהבחורים שלנו אוהבים לעבוד ולהתפרנס ובחורי עיראק אוהבים להיות על נידוניה. בראש הקהילה היה ועד בן חמשה אנשים. הם לא למדו בישיבות ואם היתה שאלה פנו לרב באנגליה.

חיים יחזקאל: אכלנו רק משחיטה של יהודי. אכלנו דגים שיש להם קשקשים. בארץ יש שוחטים משלנו. השוחטים למדו אחד מהשני. גם מזהל היה. אלו שהיו שוחטים בהודו כשהגיעו ארצה נטלו רשות מהרבנות כאן לשחוט. אחד מהם שמו דוד ציון. חזנים יש לנו. זקני הקהילה, חמשה אנשים, סדרו לנו קידושין.

אשר קולת: במקרה של גירושין, הופיעו לפני זקני העדה, והם בדרך כלל השלימו ביניהם. אם לא הצליחו הרי החזן של בית־הכנסת כתב את הגט מתוך ספר. אלו החזנים רובם היו מאנשי קוצ'ין. יש חזן אחד שהיה

אצלנו מקוציין והוא נמצא בתעוזה. החזנים נשארז בהודו כי שם יש להם פרנסה יותר נוחה. יש לנו פנקסים שבהם רשומים הנולדים והמתחתנים. הספרים נשארז שם. רשומים גם מקרים של גירושין. הכל רשום בפנקסים הללו. יש לי ספר יחוס של עשרה דורות. זה בערך מתקופת של שלוש מאות שנה, מהמאה השבע־עשרה. אבי, ששימש כמזכיר בית־הכנסת, נמצא כאן.

מנחם קולת: לא ראיתי בספרים זכר לגירושין. לפני ארבעים וחמש שנים שימשתי כמזכיר לתקופה של שנה. המזכירים התחלפו כל שנה. אשר קולת: המנהג שלא להתחתן עם קרובים אפילו עם אותם שלא נאסרו מן התורה, היה מנהג ולא חוק. חוקי הודו לא היו חלים עלינו. אנו אכלנו בשר פרה שהיא קדושה להודים. מה שלא התחתנו אצלנו בני אחים זה בגלל שההודים נהגו כך. אינני יודע אם לפי החוק ההודי אסור, אבל לא נהגו לשאת בני אחים. המנהג הוא שההודים לא מתחתנים עם קרובים.

חיים ראובן: לפני ארבעים שנה היה לנו חכם גדול מבני ישראל בשם יחזקאל משה יחזקאל¹. הוא למד באנגליה ונשלח אלינו ע"י הרב הרץ. הוא היה דורש לפנינו. הוא היה אורטודוכסי ולא רפורמי. הוא לא קיבל תואר רב אם כי למד אצל הרב הרץ.

חיים יחזקאל: לפני חמשים שנה יהודי מבני ישראל שגלה את זקנו ונכנס לבית־הכנסת לא קיבל עליה לספר תורה.

חיים ראובן: על יד בית כנסת יש מקוה. כל אשה צריכה ללכת למקוה. הספרים, ספרי התורה שיש לנו הם מלפני מאה שנה. קבלנו אותם מקהלת קוציין.

חיים יחזקאל: אצלנו שמרו נידות. אשה אחרי שטבלה היתה מותרת לבעלה, אם ילדה זכר היתה אסורה להכנס לבית־הכנסת ארבעים יום ואם ילדה נקבה היתה אסורה שמונים יום. פורים לא חגגנו כי הנס אירע אחרי שהגענו להודו². כך היו נוהגים לפי המסורת שלנו. חנוכה אנו חוגגים זה כשלוש מאות שנה.

חיים ראובן: כשאפינו מצות הינו לובשים בגדי חג.

אשר קולת: בערב יום הכיפורים הלכנו למעיין וטבלנו שבע פעמים אח"כ אכלנו בעוד יום. אחרי זה הלכנו לבית־הכנסת ולא יצאנו עד למחרת בערב. לא אכלנו כל יום הכיפורים.

Proposals of the Chief Rabbinate

בני ישראל – פסקי הלכה ומקורות לבירור דינם ושאלת מוצאם: עמוד 1
בישיבת־ההכרעה של מועצת הרבנות הראשית לישראל הוגשו כמה הצעות־החלטה להיתר. שלוש מהן הוגשו בכתב, ואלו הן:

א. הצעת החלטה של חבר המועצה הרב איסר יהודה אונטרמן מועצת הרבנות הראשית דנה בישיבתה היום בדבר בקשת עדת "בני ישראל" מהודו להתיר נישואיהם כדת עם משפחות ישראל. אחרי דיון ממצה ובירור וקבלת עדות של ראשי העדה וקניית, באה המועצה להתלטה כדלקמן:

א. יש לסמוך על פסה"ד שהוציאו הרבנים הראשיים הגרי"א הרצוג זצ"ל והגר"צ עוזיאל זצ"ל, באופן שכל רב רושם נישואין שבאים אליו מבני ישראל יחקור וידרוש עד כמה שידו מגעת לדעת אם אין חשש פסול במשפחה ע"י נשואי אשת איש בלי גט כשר או קרובים האסורים בחיתון.

ב. כשיתברר שאין חששות לדברים כאלה מותר לסדר להם חופה וקידושין כדת משה וישראל.

ג. כמו כן נתברר כי מה שהוציאו בי"ד של יהודי בגדד איסור על נשואיהם עם "בני ישראל", זה היה מפני שלא היו לפניהם כל הנתונים בקשר עם חיי המשפחה שלהם, ולכן אין לקבל את דבריהם כהלכה פסוקה כלל.

ב. הצעת החלטה של חבר המועצה הרב שאול ישראלי אין שום ספק ביהדותם של בני ישראל, שהמסורת הנאמנה מיחסתם לזרע ישראל מתקופה קדומה.

בשל הנתקותם בתקופה ארוכה ממרכזי תורה התעוררו חששות כשרות חיתונם, שמא נתערבו פסולי עריות ועוד.

כבי הרבנים הראשיים שבאו בפניהם מקרים מסוימים של חיתון בני עדה זו התירו נשואיהם. על יסוד תשובות אלה קובעת המועצה שיש להתיר את נשואיהם, בתנאי שהרב עורך הנשואין יעשה בירורים מתאימים לפי ההנחיות אשר יישלחו לרבנים למקומותיהם.

במקרה שהדבר לא יהא ברור די צרכו לרב עורך הנשואין יעביר המקרה לבירור גוסף לבית דין רבני הקרוב למקומו.

יחד עם זה מכריזה מועצת הרבנות הראשית שאין שום היתר לחיתונם של הקראים והם אסורים לבא בקהל כאשר נתבאר דינם באר היטב בטור ובש"ע אה"ע סי' ד'.

ג. הצעת החלטה של הרב בצלאל זולטי השאלה בבעית בני ישראל מהודו היא לא שאלה כללית על עצם יהדותם, אלא השאלה היא על כל יחיד ויחיד אם לא נתערב במשפחתו פסולי חיתון, הואיל ובהיותם מבודדים ומרוחקים מעם ישראל במשך שנים רבות, לא ידעו מדיני אישות. במקרים מיוחדים כאלו כבר דנו מרנן הרבנים הראשיים לישראל הגרי"א הרצוג זצ"ל והגר"צ עוזיאל זצ"ל, ולאחר בירורים התירו להם להנשא.

לכן הוחלט שכל בעיה של נשואי אחד מבני ישראל יועבר לבתי הדין הרבניים לברר כל מקרה ומקרה ולהחליט בהתאם לבירורים.

ה ה ח ל ט ה

- א. לא התעורר ספק לגבי יהדותם של "בני ישראל", ומתקופה קדומה מוחזקים הם ומיוחסים לזרע ישראל. אולם בשל הינתקותם במשך תקופה ארוכה ממרכזי התורה, התעוררו חששות הלכתיים לגבי סדרי ודיני הנישואין והגירושין שנהגו בהם.
- ב. בפני המועצה היו תשובות של הרבנים הראשיים הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל והרב יצחק הרצוג זצ"ל על מקרים בודדים של חיתון בני עדה זו, והתירו נישואיהם במקרים אלה.
- ג. על יסוד תשובות אלה והבירורים ההלכתיים היסודיים והמקיפים שנערכו עתה, קובעת המועצה שאין כל יסוד לאסור נישואיהם של "בני ישראל" ולפיכך מותרים הנ"ש שואים עמם. על הרבנים רושמי הנישואין לקיים בירורים מתאימים בכל מקרה לפי הנחיות של הרבנות הראשית ובעת שיתעוררו אצלם ספקות יביאו את הדבר בפני ביה"ד האזורי הקרוב, כפי שנהוג ומקובל בכל מקרה של רישום נישואין.
- ד. הרב הראשי יצחק נסים יעביר החלטת מועצת הרבנות הראשית לרבנים רושמי הנישואין בארץ בצירוף הסברים והנחיות.
- ה. החלטת מועצת הרבנות הראשית אין לה כל קשר עם שאלת חיתון עם קראים, הללו דינם שונה לחלוטין, ומפורש בשולחן ערוך אבן-העזר סי' ד'.